

nicos ejusdem Ecclesie præcise intendere iustionis instantiam, ut tibi eandem reddant pecuniam, personæ, non Ecclesie commendatam.

Quocirca suademus, ut in illum forem tuam dirigas actionem, eo quod (ut audivimus) loculos habet, & ea, quæ tibi subrepta sunt, asportavit. Nam & iudicibus dedimus in mandatis, ut illum iniquum sub questionibus ad rationem ponant, etiam (si oportuerit) vinculis alligatum, ut dictam pecuniam reddere compellatur: [& infra.] Si autem cum eis amicabiliter poteris de reddituum perceptione pacisci, noveris id nobis acceptum.

[1 Duplici nos anxietate perstringens, eo quod tibi in hoc & desse non possumus, & adesse non valeamus.]

CAP. II.

Dicit, ad quid teneretur depositarius, & quomodo reperatur depositum.

Gregorius IX. (an. 1235.)

Bona fides d' abesse præsumitur, si rebus tuis salvis extitit, stentibus, depositas amissis. De culpa quoque teneris, si te ipsum deposito obtulisti, vel si aliquid pro custodia recepisses. Pacto vero, culpa, vel mora præcedentibus, casus eventum fortuitum imputatur. Sane depositori pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compensationi, vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minime referatur, licet compensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua postulat, sit liquida ita, quod facilem exitum credatur habere.

TITULUS XVII.
DE EMPTIONE, ET VENDITIONE.

CAP. I.

Cogit Episcopus, ne carius vendatur transeuntibus, quam in mercato venderetur.

Ex Concilio apud Valen. c.

Placuit, ut Presbyteri d' plebes suas admoneant, ut & ipsi hospites sint, & non carius vendant transeuntibus, quam mercato vendere possunt. Alioquin ad Presbyterum transeuntis hoc referant, ut illius iussu cum humanitate sibi vendant.

CAP. II.

Fraudans mensuras, & pondera triginta diebus in pane, & aqua penitere debet.

Ex Concilio Moguntin. (in German.)

UT mensuræ, & pondera iusta fiant: [& infra.] Si quis iustas mensuras, & iusta pondera causa lucri mutare præsumpserit, 30. dies in pane, & aqua poeniteat.

[1 Sicut in divinis legibus sancitum est, & in Capitulari Domini Caroli continetur, sicut & iste sacer Conventus constituit, sic in omnibus observare placet, &c.]

CAP. III.

Tenet venditio, licet venditor sit deceptus ultra dimidiam iusti pretii, potest tamen venditor agere, ut restituatur res, vel iustum pretium suppleatur: & si alterum præciso perit, succumbit.

Alexander III. Avrebaten. Episcopo.

(an. 1170.)

Cum dilecti e filii Beluacen. Canonici contra Abbatem, & fratres Cariloci f' proponerent querimoniam, quod sylvam, quæ Nigravallis dicitur, a quibusdam eorum ignorant Capitulo pro 10. libris, 40. marchas tunc valentem,

a Vid. tex. & ibi plene per Doct. s. præterea & is. Inst. quib. mod. re contrah. oblig. & Anton. Gomez. tom. 2. var. ref. c. 7. b reducitur. c. Alannias. al. Aluim. al. Alvernan. al. Alverum. al. Aluven. d. Buvch. l. 2. decr. c. 168. lvo p. 6. c. 259. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. vid. B. Thom. & ibi Caser. 21. q. 77. art. 1. Covarr. l. 3. c. 14. var. resol. e. Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. f. Casali loca.

comparassent: causam ipsam Morinen. a Episcopo, & Decano Reimen. commissimus terminandam: adjacentes, quod si uterque causa cognitioni interesse nequiret, alter in eodem negotio procedere non differret: [& infra.] Tandem Decanus in illius causæ cognitione processit: & cum ei per testes b constitisset, quod prædicti fratres sylvam minus dimidia iusti pretii comparassent, pronuntiavit c venditionem non tenere: & sylvam Beluacen. Ecclesie adjudicans, Canonicos in possessionem induxit: [& infra.] Quia vero in arbitrio emptoris est, si velit, supplere iustum pretium, aut venditionem rescindere, cum res minus dimidia iusti pretii d comparatur: sententiam ipsam tanquam juri contrariam irritantes, possessionem Monachis iudicavimus esse reddendam, salva questione Canonicis super deceptione pretii, vel consensu Capituli in venditione non habito, & alia causa rationabili, quam Canonici contra Monachos duxerint proponendam.

[1 Cum itaque Decanus partes ad suam presentiam convocasset, Abbas, & Monachi non ad agendum, & respondendum, sed ad quarendum dilaciones nuncios destinaverunt, afferentes, quod ad nos miserant, & ad audientiam nostram appellaverant. Fortem quia in literis appellatio remota fuerat.]

[2 Nunciis igitur utriusque partis in nostra propter hoc presentia constitutis, dum ex parte Canonicorum instanter, & solite peteretur auct. Ap. confirmari, habita deliberatione cum fratribus nostris, & aliis sapientibus, qui legibus iurar judicant, eandem sententiam juri contrariam intelleximus.]

CAP. IV.

Si vir habeat alia bona, unde uxor possit sibi consulere, & consentiente uxore rem propter nuptias donatam uxori vendiderit: emptorem, qui spatio triginta annorum rem possiderit, non potest uxor inquietare super ea, maxime si pretium fuit conversum in communem usum viri, & uxoris. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panor. Et est casus notab. limitans jus civile. Secundum Jo. Andr. non oportet adicere, maxime, sed omnia illa tria necessario requiruntur.

Celestinus III. (an. 1194. Romæ.)

Pervenit e ad nos, quod P. miles A. uxori suæ quandam domum in donationem propter nuptias assignatam, muliere ipsa expressum dante consensum, B. mulieri vendidit pro certa pecuniæ quantitate: [& infra.] Prænominato vero milite viam universæ carnis ingresso, relicta ejus venire contra hoc præsumit: allegans dictam domum titulo donationis propter nuptias sibi concessam alienari non potuisse, licet ejus consensus ipsi noscatur contractui accessisse. f' Præfata vero B. ex eo nititur se tueri, quod 30. annis g constante illorum matrimonio, domum ipsam bona fide, tituloque iusto possedit: & quia in communes usus viri, & uxoris illius pretium est conversum, ac factæ venditionis tempore, unde sibi præfata mulier consulere potuisset, in viri facultatibus consistebat. Quia igitur super his nos consulere curasti: respondemus, prædictam emptricem (si vera sunt, quæ præmissimus) præscriptis occasionibus super ipsa domo non debere ulterius fatigari.

[1 Quam ex eadem venditione B. matrimonio supradicto constante 30. annis libere, pacificeque possedit.]

CAP. V.

Si in venditione apponitur pactum de recuperanda re post certum tempus, modico constituto pretio, præsumitur pignus, & non venditio.

Inno.

a Morin. b Hæc duo verba, per testes, desunt in omnibus manuscr. & aliis antiq. exemplarib. c verbum, pronuntiavit, deest in antiquis, quod tamen adesse debere postulat series textus. d Vide l. 2. C. de rescind. vend. per Pinellum. e Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. f Vid. auth. sive a me. G. Vellejanum. g al. per 30. annos, &c.

Innocentius III. Episcopo Pallienem. (an. 1208. in Angliam.)

AD nostram b noveris audientiam pervenisse, quod cum R. laicus lator presentium c ab M. mutuum recipere voluisset, creditor, ne per canonem contra usurarios editum d posset in posterum conveniri, domos, & olivas recepit ab eodem titulo emptionis, cum revera contractus usurarius ageretur e: quod patet ex eo, quod creditor debitori promisit, quod quodocunque a septennio usque ad novennium daret LX. uncias tarenorum, quæ vix dimidiam f iusti pretii contingebant, domos ejus restitueret, & olivas. Quia igitur fraus, & dolus cuiquam patrocinari g non debent: mandamus, quatenus si res ita se habet, instrumendo venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra usurarios non obstante, prædictum M. ad restituendas domos, & olivas ei, ad quem debent hæreditario jure devolvi (cum debitor sit viam universæ carnis ingressus) per poenam in Lateran. Concilio contra usurarios promulgatam, appellatione remota compellas.

CAP. VI.

Venditor deceptus ultra dimidiam iusti pretii, agere potest, ut res sibi reddenti pretium acceptum restituatur, vel iustum pretium suppleatur, & in hoc electio est emptoris. h. d. secundum Antonium.

Idem Episcopo, & Archid. Urbinatensi.

(an. 1208.)

Cum causa b, quæ inter oconomum monasterii sancti Martini de monte ex parte una, ac cives Viterbienfes super casamentis ex altera vertebatur, fuisset aliquandiu ventilata, cum constitisset nobis monasterium in venditione ultra dimidiam iusti pretii fuisse deceptum: sententiando decrevimus, ut præfati cives aut recepto pretio possessiones restituerent memoratas, aut supplerent, quantum constaret legitimæ venditionis tempore iusto pretio defuisse.

CAP. VII.

Ponit tres casus, in quibus re evicta non tenetur venditor emptori de evictione.

Gregorius IX. (an. 1235.)

SI venditori post i institutam contra se iudicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet, nunciare, vel contumaciter absuit tempore sententiæ promulgatæ, seu per injuriam sententia lata fuit, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit.

TITULUS XVIII.
DE LOCATO, ET CONDUCTO.

CAP. I.

Excommunicati sunt magistri, & scholares Bononienses, qui ante tempus conductionis conducunt hospitia aliorum magistrorum, vel scholarum, sine eorum consensu.

Clemens III. (an. 1189. Roma in Flaminiam.)

EX rescripto k literarum Tusculanen. Episcopi nobis innouit, quod cum civitatem Bonon. tempore suæ legationis intrasset: [& infra.] Constitutionem factam ab Episcopo Portuen. Apostol. sed. Leg. & prædicto Tusculan. Episcopo postmodum confirmatam, videlicet ut nullus Magistrorum l, seu scholarum super condu-

a Pallienens. al. Cap. Pallion. b Cap. 1. de empr. in 3. compil. c hæc duo verba, lator presentium, desunt in omnib. antiq. codicib. d editum. e extitisset. f dimidium. g debet l. si in fraudem. C. de leg. 1. l. ex dolo ff. de dolo. Intellectus. Auth. sive me. C. ad Vallejan. h Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. i Vid. Anton. Gomez. tom. 2. var. resol. c. 2. de empr. & vend. k C. un. eod. tit. in 2. compil. l Appellatione magistrorum comprehenduntur Doct. utriusq. juris. leg. milites & l. bi qui. ff. ex quib. caus. majores.

endis; aliorum hospitiis in læsionem, & præjudicium habitantium audeat hospitem convenire, nisi prius constituerit tempus conductionis elapsum, vel iniquum in hoc suum favorem præstiterint, & consensum: cum idem Portuen. sub excommunicatione a hoc prohibuerit, & alter sub pena anathematis idem decreverit observandum: ratam b esse decernimus, & auctoritate Apostolica confirmamus: Statuentes, ut a te, frater Episcopo, & tuo quolibet successore hoc singulis annis in communi audientia Magistrorum, atque Scholarum recitetur.

[1 Invenit ibi fuisse a bon. mem. VV. quondam Portuen. Episcopo constitutum, & sub excommunicatione prohibitum, ne aliqui scholares hospitia majoris mercedis promissione conducerent, ut ea sibi, vel majoris gloria studio, quasi potentiores in expensis apparere volentes, vel privata utilitatis commodo vendicarent. Unde ipse sollicita provisione considerans, quod hujusmodi conditionis improbitas & discordia fomitem, & impedimenta non modica pareret studiorum: prædictam.]

CAP. II.

Personæ Ecclesiasticæ locare possunt proventus decimarum bis, cum quibus condicio Ecclesiæ sit melior, statuto diocesani contravio non obstante: & eadem ratio est de aliis rebus Ecclesiæ.

Innocentius III. Abbati, & Conventui S. Petri de Prætel. London. c diocesis. (an. 1212. Roma in Angliam.)

VEstra nobis relatio declaravit, quod cum ad firmam fructus vestrarum dare consueveritis decimarum: [& infra.] Dioces. Episcoporum statuto contrario non obstante, vestrarum decimarum proventus illis libere locare poteritis, cum quibus Ecclesiæ vestra conditionem poteritis facere meliorem: ita tamen, quod hujusmodi locatio ad feudum, vel alienationem non videatur extendi.

CAP. III.

Propter sterilitatem gravem conduçtori, sine culpa sua contingentem, remittitur pensio pro rata, nisi possit cum ubertate præcedentis, vel sequentis temporis compensari. h. d. usque ad s. verum.

Gregorius IX. (an. 1235. Romæ.)

PROpter d sterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei sine e culpa coloni, seu casu fortuito contingentem f, colonis Ecclesiæ tuæ pro rata pensionis remissio est faciendâ, nisi cum ubertate præcedentis, vel subsequentis g anni valeat sterilitas compensari.

Ponuntur hic quatuor casus, in quibus iniquus potest ante tempus conductionis finita licite expelli. Abbas.

Verum invito inquilino domum inhabitare, vel rescere poteris, si necessitas (quæ tamen non imminet loca-tionis tempore) id exposcat: remissa sibi pro residuo temporis pensione: qui etiam inde rationabiliter amovetur, si perverte ibi fuerit conversatus, vel cum canonem per biennium non solvisset, sibi satisfactione celeri non providit. b

CAP. IV.

Emphyteuta Ecclesiæ meliorationes suas vendere non potest, nisi servatis bis, de quibus hic. Et si contra fecerit, vel canonem per biennium non solverit, nec moram postea celeriter purgaverit, iuste potest expelli.

Idem. (an. eod.)

POruit Emphyteuta (Ecclesia primitus requisita, eique nunciato, quantum sibi ab aliis offertur i, si nolle se emere

a al. sub pena excommunicationis. b ratum. c Lexonenf. al. London. d Vid. Ant. Gomez. tom. 2. var. ref. c. 3. Arium Pinellum in l. 2. C. de rescind. vend. part. 1. c. 3. Parisum cons. 8. l. 1. Guid. Pap. dec. 630. e & sine culpa. f contingente. g sequentis. h præviderit. i Vid. l. 1. s. si rem. ff. dep. & l. domos. §. 1. & utrobique. Bart. ff. de leg. 1.

emere dixerit: vel a denunciationis tempore duorum mensium spatium sit elapsum) meliorationes, & jus sibi competens aliis vendere: qui ab emptione hujusmodi minime prohibentur. Emphyteuta quoque secus presumendo, vel cessando in solutione canonis per biennium (nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset) juste potuisset repelli. Non obstante, quod ei, ut canonem solveret, non exititit nunciatum: cum in hoc casu dies statuta pro domino interpelleret.

TITULUS XIX. DE RERUM PERMUTATIONE.

CAP. I.

Princeps potest rem Ecclesie immobilem per permutationem acquirere, data re meliori, vel equali. h. d. & in hoc, quod dicit, vel equali, est casus notabilis.

Ex Concilio apud Silvan. (an. 864.)

SI Princeps voluerit rem immobilem sanctis locis prestare, & accipere ab eis aliam immobilem, coque modo de communi voluntate permutationem contrahere: liceat ei hoc facere, si causa rationabilis id exposcat, & res, quam praestiterit, major fuerit, vel equalis, pragmatica sanctione super hoc promulgata.

CAP. II.

Permutatio rerum Ecclesiasticarum facta in casu non concessio, seu non servata solemnitate juris, est revocanda per successorem.

Ex Concilio Beluacen. (an. 844.)

UT commutationes rerum Ecclesiasticarum, quae ab antecessore inconsculte factae sunt, ab eo, qui successor est, emendentur.

CAP. III.

Mancia Ecclesie non debent permutari, nisi ad libertatem, vel nisi sint fugitivos. h. d. cum c. seq.

Ex Concilio apud Silvanectum. [an. 854.]

Mancia Ecclesiastica, nisi ad libertatem, non convenit commutari, videlicet ut mancipia, quae pro Ecclesiastico homine dabantur, in Ecclesiae servitute permanerent, & Ecclesiasticus homo, qui commutatur, fruatur perpetua libertate. Quod enim semel Deo consecratum est, ad humanos usus transferri non debet.

CAP. IV.

Servi Ecclesie cum profanis permutari non possunt, nec alienari, nisi sint fugitivi.

Ex eodem. (an. 864.)

INIustum videtur, & impium, ut mancipia, quae fideles Deo, & sanctis ejus pro remedio animae suae consecraverunt, cujuscunque maneris mancipio, vel commutationis commercio iterum in servitutem secularium redigantur, cum canonica auctoritas servos tantummodo permittat distrahi fugitivos. Ideo Ecclesiarum Rectores summo opere caveant, ne elemosyna unius, alterius peccatum fiat. Et est absurdum, ut ab Ecclesiastica dignitate servus discedens humanae sit obnoxio servituti.

CAP. V.

Præbende pacto præcedente permutari non possunt: Episcopus tamen potest de loco ad locum permutare personas.

Urbanus III. [an. 1186. Romæ.]

Quæsitum est ex parte tua, si commutationes fieri valeant Præbendarum, cum commutatio dignitatum in Turonenf. Concilio fuerit interdicta: [& infra. 1.] Generaliter e itaque teneas, quod commutationes Præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim pacto præmissa,

a Vid. l. insulam. & ibi Doct. ff. de verb. oblig. b interpellat. c Refertur in Conc. Meld. c. 23. tanquam ex Conc. apud Beluac. Burch. l. 3. decr. c. 171. lvo p. 3. c. 262. & Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. d Cap. 1. eod. tit. in 2. compil. vide notata in c. majoribus sup. de præb. vid. Ægid. Bellamer. tractat. de benef. permur. e igitur.

quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem temper continet simoniae.

Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licite poterit de uno loco ad alium transferre personas: ut quæ uni loco minus sunt utiles, alibi valeant utilius exercere.

[1 Sunt enim quidam, qui Præbende suas cedunt, & juri renunciant, ut majorem Præbendam obtineant, vel ex hoc certam summam pecunie consequantur, quod quidem honestati est contrarium, & simoniacam proculdubio continet prævitatem.]

CAP. VI.

Ecclesie jure proprietatis possunt adinvicem permutari: & possessiones earum etiam permutari possunt, & pro minus valentibus pretium suppleri.

Clemens III. [an. 1190.]

AD quæstiones a solvendas: [& infra.] Intelleximus ex literis tuis, quod duæ conventuales Ecclesie sunt in tua diocesi constitutæ, quarum utraque parocialem habet Ecclesiam cum possessionibus magis alteri, quam sibi vicinam. Illis autem desiderantibus permutare eas, cum illarum altera respectu meliorum proventuum plus abundet, & ideo sibi possulet adjici certam summam pecunie numeratæ, ut sic ad æqualitatem permutationis valeant pervenire, utrum possit id licite fieri, exititit dubitatum: [& infra. 1.] Respondemus, quod cum de dictis e parocialibus Ecclesiis per se queat commutatio celebrari, & in permutatione possessionum per se non sit inhibendum, si altera ratione possessionum alteri præponderet, pecuniam posse refundi de ipsorum possessionibus ad invicem, prout visum fuerit expedire, refusa certæ pecunie quantitate poterit contractus permutationis iniri, sic tamen d, quod illi contractus nequaquam sibi invicem misceantur.

[1 Quam ob causam sed. Apost. consulisti. Licet itaque tue discretionis industriam ignorare minime putemus, quid super eodem articulo sit agendum: nihilominus tue prudentie]

CAP. VII.

Beneficia sua perdunt, qui ea propria permutant auctoritate.

Innoc. III. Senon. Archiepiscopo. [an. 1205.]

Cum olim e Magister S. & B. Archidiaconatum, & Præposituram ad invicem commutassent: [& infra. 1.] Licet prædictus Magister ab initio sponte fuerit de permutatione confessus, idem tamen B. eam inficiabatur omnino, proponens, quod ipse Præposituram sine conditione qualibet resignavit, & post resignationem prædicti Magistri Archidiaconatum fuerat assecutus: [& infra. 2.] Cum ergo nobis constaret, quod ipse B. suum præstiterit f permutationi consensum, prædictus autem Magister suum publicè fateatur errorem: & hunc Præposituram, & illum Archidiaconatu curavimus spoliare, super hoc definitivam contra eos sententiam proferentes.

[1 Magistri ejusdem obtentu causam super hoc bo. mem. Nascon. Episcopo duximus delegandam. Cumque idem B. ad presentiam nostram postmodum accessisset, ut in negotio sine suspitione procederet, obtentu ipsius dil. fil. Abbatem Cluniacen. eidem Episcopo duximus adjungendum: verum cum propter Abbatis absentiam non fuisset a delegatis pariter ipsis in causa processum, utraque partium se nostra conspectui præsentavit, & audientiam obtinuit coram nobis &c.]

[2 Licet magister ipse proponeret ex adverso, ipsum secum diutius de permutatione tractasse, & complevisse eadem in manibus ven. f. n. Educen. Episcopi, quod tractaverant posuisse. Verum sepe dictus B. delegatis nostris non deferens, imo verius dele-

a Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. b permutationes. c prædictis. d al. ita: sic tamen, quod contractus nequaquam sibi adinvicem misceantur. e Cap. un. eod. tit. in 1. compil. f al. præstiterit permutationi assensum.

TITULUS XX. DE FEUDIS. CAP. I.

Si Dominus a vassallo recipit feudum in pignus, abstinendo ab ejus servitio, non debet computare fructus in sortem. h. d. secundum intellectum communem. Et est casus singularis, qui alibi non legitur.

Innocentius III. Marien. a Episcopo. (an. 1212. Romæ.)

INnovatione b presentium declaramus, quod gageria, quam de feudo Ecclesie tuæ ab M. dignosceris recepisse c, a te potest libere detineri, fructibus non computatis in sortem: ita videlicet ut quamdiu fructus illos ceperis in sortem minime computandos, idem M. a servitio, in quo tibi, & Ecclesie tuæ pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis.

CAP. II.

Ponit tres casus, in quibus non obstante juramento de non infeudando potest Episcopus antiquum feudum ad Ecclesiam reversum novo vassallo concedere. h. d. & est casus notabilis interpretans juramentum de non alienando.

Idem Mediolan. Archiepiscopo. [an. 1212.]

EX parte tua d nostro est Apostolatus referatum, quod sæpius dubitasti, utrum cum contingit vassallum tuum decedere, & ad te feudum ipsum redire, feudum ejus aliis liceat tibi dare, quamvis juramento tenearis altitius, non infeudare de novo, Romano Pontifice inconsulto? Ad hæc si vassallum tuum feudum alienare contingat, an ipsius filium, vel consanguineum ejusdem feudi confortem de ipso valeas investire? Alia quoque dubitatio continebat, ut cum feudum alienatum repereris, quod per te facile recuperare non potes: utrum possis alicui Laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per Ecclesiam recognoscat? [& infra. 1.] In primo ergo casu feudum decedentis libere [si videris expedire] concedas: Atque in secundo filium, vel consanguineum alienantis investies. In tertio feudum alienatum poteris ei licenter concedere, per quem ipsa f Ecclesia valeat rehabere.

[1 Nos igitur super his de mente tua scrupulem volentes dubitationis auferre, per a. f. tibi mandamus, quatenus si quando præfati casus emerint.]

TITULUS XXI. DE PIGNORIBUS, ET ALIIS CAUTIONIBUS. CAP. I.

Res Ecclesie pignori non debent, nisi ex necessitate, & rationabili causa.

Ex Concilio Remen. g (in Gallia.)

N ullus Presbyter præsumat calicem, vel patinam, vel vestimentum sacerdotale, aut librum Ecclesiasticum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet Laico, vel foeminae in vadum b dare, nisi justissima necessitate urgente. Sicut & Zepherinus Papa, & Martyr S. Hilarius in suis decretalibus docuit.

CAP. II.

Liber homo non potest pignori.

D d

Grego.

delegantis sigilla violavit, & illorum scripta, quæ nobis fuerant presentanda, non erubuit aperire. Ceterum in nostra presentia constitutus adversario suo presente in excusationem suam propriam proposuit coram nobis, quod Judices perperam processissent contra ipsum, cum acta in scriptis minus fideliter redegissent. Unde timens, ne literas portaret Uria, scripta illorum aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinvenit. Sane si quid expediret, melius notuisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel nobis fideliter retulisset, & presentasset, & ostendisset causam suspicionis propositam coram nobis. Præterea cum non querebatur de Judice, quem ei ex proprio motu concessimus, sed de illo potius, quem ipse duxerat eligendum, & Judices suas nobis literas per eum destinassent, de ipso pariter conquerentes, verbis ipsius fidem non duximus adhibendam, sed ut in eo saltem puniretur, in quo peccavit, contra acta Judicum, quæ temere violavit, ipsum, sicut non debuimus, sic non volumus exaudivit, ne videretur ei dolus suus patrocinium attulisse.)

CAP. VIII.

Si permutatio beneficiorum completa est ex una parte, & per alteram stat, quo minus impleatur, restituitur pars ad suam beneficium, & secundum hoc continet ius.

Idem Archiep. & Præposito S. Andreae Colon.

[an. 1206.]

Cum b universorum. [& inf. 1.] Intelleximus G. Canonico referente, quod cum ipse, & L. Clericus de permutatione Præbendarum suarum inter se tractare copissent, quam utilitati utriusque imminere credebant, tandem idem L. Præbenda ejusdem G. cuidam consanguineo suo assignata, Præbendam suam ei, sicut promiserat, noluit resignare: [& inf.] Cum igitur deceptis, & non decipientibus jura subveniant, licet ipsi per se de jure non possent Ecclesiastica beneficia permutare, ut tamen simplicitati venia tribuatur c, mandamus, quatenus si consisterit prætaxatum G. taliter fuisse deceptum, amoto a Præbenda sua consanguineo ipsius L. vel quolibet alio illicito detentore, eam restitui facias eidem.

[1 Fidelium ab ipso Domino Jesu Christo pastoralis sit nobis cura commissa, sollicitudini nostre incumbit, vel dignoscitur expedire, ut sic debeamus quoslibet in suis rationibus conservare, quod aliquorum jura in conspectu Ecclesie dispendium non sustineant, sed firma, & illibata debeant permanere.]

CAP. IX.

Spirituale cum temporali permutari non potest.

Gregorius IX. Beton. & Fongin. Abbatibus. d

EXhibita nobis Abbatis, & Conventus sancti Martini de Pannonia petitio continebat, quod cum super causa, quæ inter ipsos ex una parte, & Præpositum Abbatem. e ex altera, super quibusdam decimationibus vertebatur, ad C. f Capellanum nostrum, tunc in Hungaria commorantem, nostras literas impetrassent: ipse ac Magister M. in quos utrinque tanquam in arbitros exitit compromissum, arbitrati fuerunt, quod si dictus Præpositus obtineret decem millia solidorum g regalium a rege Hungarie concedi monasterio memorato, ipsi ab earundem decimationum petitione cessarent: [& infra.] Quocirca mandamus, quatenus si vobis consisterit de præmissis (cum permutatio de spiritualibus ad temporalia improbetur) prædictum arbitrium, & quicquid secutum est eo, vel ob id, irritum decernatis.

a al. Colonien. b C. 2. de præb. in 3. comp. vid. Covarr. lib. 1. var. resol. c. 3. c Vid. l. 1. ff. de donat. & l. tutor. ff. de suspect. tur. d De Beton. & Singien. Abbat. al. Beton. & Semugien. al. de Beconen. & Simaugien. Abb. al. de Becan. & Simigien. e Alben. al. Albanen. f G. Salium, legitur in 10. Cod. manuscr. in uno, solidorum. in alio, solinarium.

Tom. II.

a Maurien. b C. 1. eod. tit. in 3. comp. Vid. Covarr. l. 3. var. ref. c. 1. & de materia tituli plene Jul. Clarus tract. de feud. c accipisse. d C. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Jul. Clar. de feud. c licite. Burch. l. 3. decr. c. 104. lvo p. 2. c. 139 & Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. h id est, obligare, est enim modus vulgaris loquendi Gebrey. ut hic ait Hostien. i C. 2. eod. tit. in 1. comp.

Gregorius III. Exonen. Episcopo. (an. 736.)

Lator presentium: [*et infra.*] Lex habet a, ut homo liber pro debito non teneatur: etsi res defuerint, quæ possint pro debito addi.

CAP. III.

Si Rector Ecclesie pro facto proprio rem Ecclesie obligavit, cogitur ejus hæres rem redimere, & Ecclesie restituere.

Alexander III. Episcopo Exonien. (an. 1180.)

Ex presentium b latoris infirmatione accepimus, quod Sacerdos Ecclesie de Offitona e calicem argenteum, & medietatem unius breviarii ejusdem Ecclesie pro sua necessitate pignori obligavit, & ea, morte præventus, minime recollectit.

Unde, quoniam indignum est, ut eidem Ecclesie res sue (præsertim quæ sacris ministeriis deputatæ sunt) taliter debeant deperire: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, filium ejus, qui ex successione ipsius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas, & compellas, ut ea recolligat, & restituat Ecclesie memoratæ.

CAP. IV.

Si usurarius emit rem eo pacto, quod post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid ultra sortem, fructibus tamen in ea computatis, judicatur contractus feneratorius.

Innocentius III. G. Subdiacono nostro, & P. Canonico d Pisano. (an. 1212.)

Illo vos e credimus scientiæ dono vigere: [*et infra.* 1.] Sane intimastis nobis, quod causam, quæ vertitur inter H. & F. filios G. de Cosa f ex una parte, & G. filiam T. g, & hæres ipsius ex altera, super quibusdam terris b præfatis personis pro viginti tribus i libris pignori obligatis, vobis duximus committendam: [*et infra.* 2.] Ex parte prædictæ G. & hæredum ejus fuit propositum, terras, quas iidem H. & B. repetebant, ab eis non esse pignori obligatas, sed pure venditas: sicut in instrumento confecto exinde continebatur k. Præfatus vero H. pro se ac fratre suo firmiter asserbat, terras non esse pure venditas, sed pignori obligatas: cum venditioni prædictæ talis fuerit adjecta conditio, ut si a tempore contractus usque ad duos proximos annos præfato T. emptio displiceret, G. pater H. abinde usque ad annum, viginti sex libras (perceptis fructibus computatis in ipsis) dare deberet. Verum quia ambigitur, utrum pura sit, & absoluta venditio, an præfatus contractus pignus debeat judicari? Respondemus, quod qualicumque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractus venditio non appareat conditionalis, sed pura: quamvis per conditionem possit resolvi: ex duobus tamen, quæ in pacto fuerunt expressa, videlicet, quod fructus percepti deberent in solvenda pecunia numerari, & quod ultra summam receptam LX. l solidi deberent persolvi, contra ipsum emptorem præsumitur vehementer, præsertim cum usuras consueverit exercere.

[1 Quod super eo, de quo nos consulere voluistis, quid juris sit liquido cognoscatis, quia tamen nostra postulastis edoceri responsione, ne sub ipsius expectatione responsionis decisio negotii progregetur, presentibus vobis literis duximus respondendum.]

[2 Dantes vobis per literas nostras in mandatis, ut ipsam G. & hæres ipsius ad restituendas vineas, & quicquid ultra sortem perceperant ex eisdem, restituerent conquerentibus, per penam in Later. Concil. contra usurarios promulgatum cogere curaretis. Vos, ut juxta mandatum nostrum procederetis in negotio memorato, partes citare curastis. Cumque in presentia vestra essent constituta.]

a Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. b Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 29. c. 1. c. Offen. al. Offic. d Canonici Pisanis. e Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Covarr. l. 3. var. ref. c. 9. f Chosa. g Tiberis. h vineis. i al. XCIII. x Vid. l. quod si nolit. in fin. ff. de adil. edit. l. quadraginta.

CAP. V.

Mulier agit pro dote contra quemlibet decinentem bona mariti. Idem Episcopo Aquinati. (an. 1212.)

Ex literis a fraternitatis tuæ accepimus, quod causam, quæ vertitur inter R. & A. mulierem, tibi duximus committendam: [*et infra.* 1.] Si quidem probatum est, quod pro facinore a marito prædictæ mulieris commisso, eo fugam petente, tam frater mariti b, præfatus videlicet R. quam ipsa mulier (licet minus c juste) a regio Justitiariorum capti fuerint, & de ipsius mandato honorum omnium delinquentis facta distractio, & soluta pecunia mercatori, qui a marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus propriis spoliatus: sed quedam possessiones illius penes eundem R. remanserant d, quas idem de mandato curiæ retinuit, soluta pro eis pecunia prædicto mercatori, quia emptor alius propter possessionum minutias e non extabat: pars vero mulieris æstimationem dotis instantius petebat sibi restitui, vel in possessiones, quæ mariti fuerant f, ex officio delegationis induci: [*et infra.* 2.] Mandamus, quatenus si tibi consiterit ex his, quæ in presentia tua fuere proposita, & probata, quod mulier dicit, viro dedisse in dotem, & prædictum R. de bonis fratris aliqua possidere: cum mulieribus favor multum in recuperandis dotibus debeatur, & cautum sit in jure, quod propter maleficium viri mulier remanere non debeat innodata, cum etiam bona viri mulieri sint pro dote tacite obligata, & g cum suo onere tranferant ad quemlibet possidentem: R. prædictum eidem mulieri ad restitutionem dotis eatenus condemnnes, quatenus de bonis fratris sui præfati noscitur possidere.

[1 Cum fere per biennium studuisses, ut eadem causa cum concordia finiretur, partibus non acquiescentibus, accitis viris prudentibus prædictæ causæ meritis diligenter examinatis. Idem negotium de prudentum virorum consilio ad nostram duxisti presentiam remittendum, ea maxime ratione, qua videtur hoc ad regium iudicium specialiter pertinere.]

[2 Pars autem viri econtrario respondebat, se non debere super bis aliquo modo respondere, quia nihil auctoritate, vel voluntate sua distractum fuerat de bonis mariti ipsius mulieris, sed fiscus ea capi fecerat, & mandaverat distrabenda. Sane cum pars mulieris diceret, de possessionibus viri sui aliqua remansisse, que distracta non fuerant, & ex eis sibi satisfieri postularet, ab ea studiosus inquisisti, quanta fuisset pecunia, que soluta fuerat mercatori: & ex confessione tibi consiterit utriusque, quod quidem de immobilibus usque ad XXIV. uncias auri alienatum extiterat, sed prædictus R. se XXIII. vel XXIV. uncias addidisse, & XL. duarum unciarum auri numerum compluisse mercatori. Allegabat quoque præ. R. quod cum quinque filii essent unius patris, & omnes in patris bonis succederent, facta æstimatione totius hereditatis, non proveniebat ad maritum mulieris de hereditate paterna, quod ultra XXIV. uncias auri valerent. Quia vero ad nos eadem causa remissa, non fuit sufficienter instructa, nec nobis consitit, utrum X. libras Tarenorum, quas petebat mulier, dedisset in dotem, aut idem R. aliquid possidebat de bonis pertinentibus ad fratrem suum utrum mulieris prædictæ, nec potuissimus examinationi cause insistere, tem quia in presentia tua renunciatum fuit allegationibus, & probationibus, sicut dicis, cum quia idonei, & sufficientes non venerunt ad nost. pres. responsales, eandem causam tuo duximus examini remittendam, per Apoft. sed.]

CAP. VI.

Si creditor, vel is, qui ab eo causam habet, tot fructus perceptos ex pignore, quod satisfactum est sorti, debet pignus restitui debitori.

Idem

a Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. b mariti præfati, & c. Vid. l. 1. C. ne uxor pro marito. & l. scire. C. quibus modis pign. tac. contr. d remanserunt. e In multis vetustis, inimicitias, quam vocem sensus non admittit. f fuerunt. g Diçlio, & deest in antiquis.

Idem R. de Monte Fortino. (an. 1212. in Latium.)

Cum a contra G. civem Anagninum b super quibusdam possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul c pro certa quantitate pecuniæ obligaverat, & ipsius creditoris hæres prædicto G. pignorerant, movisses in nostra presentia quætionem, legitime probavisti, quod ex earum proventibus tantum fuerat tam ab eodem G. quam ab aliis, qui eas tenuerant, a tempore, quo fuerant obligatæ, perceptum, quod d fructus forti poterant adæquari. Nos igitur attendentes, quod in talibus percepto fructuum in solutione sortis accedat, cum secundum canonicas sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari: considerantes etiam, quod possessiones ipsæ jam extenuassent penitus totum onus, & debitum annullassent, ipsas tibi restituendas esse decrevimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

CAP. VII.

Si is, qui sub pacto legis commissoria pignora rem suam, & juravit non contravenire, juste impeditus intra diem statutum non redemit, post diem redimere poterit.

Idem. (an. 1212. Roma in Insubr.)

Significante R. cive Pisano e nobis innotuit, quod cum domum suam f G. Pisano civi pro 250. libris pignori obligasset, ac promisisset præstito juramento, quod nisi domum ipsam statuto termino recolligeret, creditorem ulterius super eo minime molestaret: & intra statutum tempus per certum g, & fidelem nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remisit, quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei injunctum fuerat, non persolvit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. satisfacere non potuit, ut debuit: [*et infra.* 1.] Cum igitur pactum legis commissoriæ h sit in pignoribus improbatum, & prædictus R. quantum in eo fuit, juramenti debitum adimplevit: cum per eum, quem certum nuncium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto i, sed in captione detentus satisfacere non potuit creditori k: Mandamus, quatenus si est ita, prædictum creditorem, ut sorte contentus, pensionibus pignoris computatis in eam, illam l præfato R. omni dilatione postposita resignet (pacto tali, vel juramento nequaquam obstante) censura Ecclesiastica cogatis.

[1 Nunc per Dei gratiam libertati pristina restitutus, paratus est pecuniam reddere creditori, licet ipse prorsus recusaret recipere, quia ei non fuerit statuto termino persoluta.]

CAP. VIII.

Usufructuarius cavet, quod fruetur rebus immobilibus salva ipsarum substantia, & pecuniam, & æstimationem mobilium, quæ consumuntur usu, finito usufructu restituat.

Gregorius IX. [an. 1235.]

Cum m constat j. mulierem, uxorem Ogerii n, quoad usufructum filio suo successisse in bonis, quorum proprietatem ad M. mulierem, uxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quod utatur, & fruatur salva rerum substantia, rebus o immobilibus, quæ usu non consumuntur, ad arbitrium boni viri: pecuniam vero, si quam habuit p, vel habeat, ac æstimationem bonorum, quæ consumuntur

a Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. b Anagninum. al. Anugum. c Salis. d al. in quo fructus. e Cap. un. eod. tit. in 4. compil. f vox, suam, deest in antiq. g vid. Gomez. tom. 2. var. ref. c. 7. h vid. Covarr. l. 3. var. ref. c. 2. i constituto. k vid. l. 2. & ibi Cyn. ex quib. caus. ma. & l. 2. & Bar. ff. de in jus voc. l. illud, in vulgatis, sed perperam, cum ad domum referri debeat, cujus initio, facta est mentio. m vid. l. 1. C. de usufruct. & Spec. tit. de pign. §. sequitur videre. n Egidiis. o al. in rebus, p habuerit.

tur usu, & in hæreditate inventa fuerint, in morte sua dictæ mulieri, vel hæredibus ejus restituat, per censuram Ecclesiasticam compellatis.

TITULUS XXII.
DE FIDEJUSSORIBUS.

CAP. I.

*Breve est, nec potest brevius summari.
Ex Concilio Cantuariensi. b
(in Anglia.)*

Clericus c fidejussionibus d inserviens abjiciatur.

CAP. II.

Compellitur Clericus servare fidejussorem indemnem per assignationem reddituum suorum.

Lucius III. Elsen. Episcopo, & e Archidiscopo Norwicensi. (an. 1180.)

Pervenit f ad nos ex conquestione R. Clerici, quod cum ipse pro C. & F. Clericis, mercatoribus Bononiensibus, fidejusserit: illis præscriptam pecuniam non solventibus, coactus est satisfacere de eadem. Ne igitur dispendium patiatur, unde videtur præmium meruisse: Bononiensi Episcopo dedimus in mandatis, ut super debitis illis instrumenta, quæ sunt apud creditores, inspiciat, & eorum transcripto suo sigillo signata vobis mittere non postponat. Mandamus itaque discretioni vestræ, quatenus si ex confessione prædictorum Clericorum, vel alias legitime vobis rem ita se habere constiterit, moneatis eosdem, ut memorato R. pecuniam, quam pro eis solvit, restituant, ipsumque servent indemnem: alioquin de reditibus eorum præscripta debita faciatis exsolvi, & damna etiam, quæ propter hoc perulit, refarciri: aut prædictos reditus sibi assignetis tandiu sine molestia detinendos, donec ipsa damna refarcita fuerint, & debita sine deminutione soluta. Præfatos vero Clericos, si religioem fidei, & juramenti sui eos violasse constiterit, ab officio, & beneficio suspendatis.

CAP. III.

Per distractionem canonicam compellitur debitor a fidejussore absolvere fidejussorem, qui a creditoribus molestatur.

Idem Cantuariensi g Archiepiscopo. (an. 1180.)

Constitutus h in presentia nostra Magister S. sua nobis assertionem monstravit, quod pro Cancellario tuo tempore Lateranen. Concilii, in quadam summa pecuniæ intercessit: quam quia usque modo debitor non persolvit, se asserit plurimas a creditoribus Bononiensibus molestias perulisse, & debitum augmentatum. Ideoque mandamus, quatenus si legitime tibi de hujusmodi assertionem constiterit, præfatum debitorem, ut eum a prædicta intercessione sine dilatione prorsus absolvat, Ecclesiastica censura i compellas. Presentium quoque auctoritate injungimus, ut si debitum, vel accessiones ille negaverit, consuetudine, quæ est legi contraria, non obstante, juramentum calumniam subire cogatur. Præterea quia difficile foret intercessori suos testes in Angliam ducere, Judicibus Bononiensibus (satisfactione idonea a Cancellario ipso accepta, quod ad testes audiendos vadat, vel mittat intra terminum competentem) literis tuis significes, ut eos vice tua recipientes & examinent diligenter, & depositiones eorum transmittentes inclusas significant, quanta fides possit instrumentis, vel testibus adhiberi.

D d 2

CAP.

a De materia hujus capituli vid. Anton. Gomez. tom. 2. variar. resol. c. 13. b Cartuarien. al. Carthaginen. c Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. d al. fidejussoribus. e al. Archiepiscopo. f C. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 5. g al. Cantuariensi. h Cap. 5. eod. tit. in 2. compil. i al. disciplina.